

професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах; потребою в підвищенні ефективності функціонування системи військово-патріотичного виховання старшокласників у позакласній роботі та недосконалістю її окремих складових; можливостями педагогічного управління процесом військово-патріотичного виховання особистості в позакласній роботі та рівнем теоретичної і методичної підготовки викладачів предмету “Захист Вітчизни” з питань військово-патріотичного виховання учнів старших класів, планування та здійснення педагогічного контролю за навчально-виховним процесом і позакласною роботою загальноосвітніх навчальних закладів.

Література

6. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
7. Зубалій М. Д. Форми військово-патріотичного виховання допризовної молоді / М. Д. Зубалій. – К., 2010. – 272 с.
8. Івашковський В. В. Військово-патріотичне учнівської молоді як засіб формування суб'єкта громадянського суспільства / В. В. Івашковський // Проблеми освіти : науковий збірник Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України. – К., 2012. – Вип. 72. – С. 124–132.
9. Методичні рекомендації щодо проведення Всеукраїнської військово-патріотичної спортивної гри “Зірниця” / Г. А. Коломоєць, В. В. Тимченко. – К., 2011. – 11 с.

*А. Й. Кіяшук,
м. Хмельницький*

АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УСТРЕМЛІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті розглянуто аспекти проблеми формування професійних устремлінь учнів старших класів, на основі яких обґрунтовано педагогічні умови забезпечення цього процесу.

***Ключові слова:** професійні устремління, старшокласники, професійна орієнтація.*

Недостатньо обґрунтоване професійне самовизначення може стати визначальним чинником у виникненні багатьох психологічних і життєвих проблем людини. Саме тому звернення до формування професійних устремлінь особистості постає неминучою умовою успішного процесу професійної орієнтації школярів. Особливо гостро постає ця проблема у старшому шкільному віці.

Аспекти професійної орієнтації учнівської молоді вже не одне десятиріччя перебувають у центрі уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, теоретико-методологічне обґрунтування поняття професійної орієнтації здійснено в працях Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Божович, А. Брушлінського, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтєва, В. Мерліна, В. Мясіщева, С. Рубінштейна, Є. Старовойтенка, К. Платонова; професійна самооцінка особистості розглядається у працях Г. Ассаджолі, Е. Еріксона, А. Маслоу, Р. Мея, Ж. Піаже, К. Роджерса, Г. Олпорта, В. Франкла.

Сучасними дослідниками проблем шкільної профорієнтації (Д. Закатнов, С. Крягдже, В. Маркіна, О. Мельник, Є. Павлютенков, К. Платонов, М. Пряжніков, В. Сидоренко, В. Синявський, М. Тименко, Б. Федоришин,

С. Чистякова, М. Янцур) професійні домагання учнівської молоді розглядаються в безпосередньому взаємозв'язку з внутрішніми механізмами (самопізнання, самооцінка, самовдосконалення) активізації професійного самовизначення особистості і досліджуються у площині побудови програми входження молоді людини в певне професійне середовище.

Незважаючи на ретельне вивчення зазначеної проблеми, професійні устремління особистості випускника загальноосвітньої школи не були об'єктом спеціальних досліджень вітчизняних і зарубіжних учених. Поза увагою науковців залишилися питання впливу формування професійних устремлінь старшокласника на становлення у них Я-концепції професійного самовизначення, її адекватної самооцінки в умовах соціально-економічної кризи суспільства. Крім того згадана проблема не розглядалася сучасними вченими в умовах запровадження профільного навчання в старшій школі.

Відтак, актуальність цієї проблеми, недостатній рівень розробленості її концептуального і прикладного аспектів у межах теорії і методики виховання зумовлюють необхідність проведення дослідження проблеми формування професійних устремлінь старшокласників.

На нашу думку, професійні устремління старшокласника – це внутрішня характеристика мотиваційно-ціннісної сфери особистості, що визначає основний зміст її профільного самовизначення і є складовою готовності до вибору майбутньої професії.

У понятті професійні устремління старшокласника можна визначити декілька складових компонентів. Серед них: фоновий (пізнавальні процеси, темперамент та характер, вольова сфера, рівень інтелекту); цільовий (мета й завдання, які учень ставить перед собою в процесі навчання й підготовки до професійного визначення), мотиваційний (система мотивів вибору); емоційний (ставлення учня до професії, яку він обирає, ті емоції й почуття, які з ним пов'язані); ціннісний компонент (сукупність цінностей, значущих для особистості).

Характерною ознакою рівня розвитку означених компонентів, яка визначає інтенсивність і стійкість професійних устремлінь старшокласника, є сформованість його життєвих планів [1]. Життєвий план як сукупність намірів поступово стає життєвою програмою, коли предметом роздумів виявляється не тільки кінцевий результат, а й способи його досягнення. У змісті планів, як зазначає І. Кон, існує низка суперечностей [2]. У своїх очікуваннях, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю і сім'єю, юнаки і дівчата досить реалістичні. Але у сфері освіти, соціального зростання і матеріального благополуччя їхні домагання часто завищені. При цьому високий рівень домагань не підкріплюється настільки ж високим рівнем професійних устремлінь. У багатьох молодих людей бажання більше одержувати не поєднується з психологічною готовністю до інтенсивної і кваліфікованої праці. Головна суперечність життєвої перспективи старшокласників – недостатня самостійність і готовність до самовіддачі для майбутньої реалізації своїх життєвих цілей.

Готовність до самовизначення, сформовані професійні устремління – це основне новоутворення ранньої юності, що проявляється у відкритті свого

внутрішнього світу у всій його індивідуальній цілісності й унікальності, прагненні до самопізнання, формуванні особистої ідентичності, почутті індивідуальної самототожності, наступності і єдності, самоповазі, становленні особистісного способу буття, прийнятті на себе відповідальності [5].

Сучасні дослідження свідчать, що на формування професійних устремлінь, загальне перспективне планування життя істотно впливають індивідуально-психологічні особливості. Так, у юнаків на формування професійних устремлінь впливають фактори далекої перспективи, і чим більше визначені плани на подальше життя, тим вище рівень сформованості професійного плану і ступінь впевненості в професійному виборі [3].

У дівчат особисті й професійні устремління не пов'язані між собою, для них характерні велика емоційність і ситуативність самовизначення, менш цілісний світогляд. У юнаків професійні устремління органічно формуються в руслі загальної життєвої перспективи. Найближчі плани дівчат визначаються переважно пізнавальними інтересами, рівнем емоційної збудливості. У юнаків великий вплив на планування найближчої перспективи чинять інтелектуальні показники (комбінаторне мислення, загальний рівень інтелекту) і рівень самоконтролю.

На формування професійних устремлінь старшокласників незалежно від статі впливає рівень сформованості самоконтролю, характеристики соціальної сміливості, інтелектуальні показники. Відомо, що сформовані професійні устремління мають старшокласники з більш високим рівнем інтелектуального розвитку, найбільш успішні у навчанні, морально-нормативні і сумлінні; у той же час для них характерна більш висока тривожність [4].

У юнацькому віці спостерігається висока індивідуальна стійкість і чітко виражена статева специфіка професійних устремлінь. Серед дівчат переважають соціальний, артистичний і конфенціональний тип. Серед юнаків – підприємницький, дослідницький і реалістичний. При цьому до закінчення школи професійні устремління старшокласників виявляються достатньо сформовані. Тому дані про вплив характеру і профілю діяльності, а також адекватного професійного самовизначення на реалізацію і становлення потенціалів суб'єкта діяльності свідчать про важливість прогнозування та управління цими процесами [6].

Професійні устремління школяра не є статичними утвореннями, вони постійно розвиваються й удосконалюються. На їхній розвиток впливають численні зовнішні чинники, зокрема соціально-економічні умови життя школяра, сімейні відносини, сімейні традиції, засоби масової інформації, внутрішньо-колективні тенденції тощо.

Підсумовуючи все вищесказане, можна визначити такі педагогічні умови формування професійних устремлінь старшокласників: організація освітнього процесу та основні особистісно орієнтованого підходу; надання учневі можливостей для вибору профілю навчання й формування індивідуальних освітніх траєкторій; реалізація комплексу педагогічних, психологічних, інформаційних, профорієнтаційних заходів, які спрямовані на розвиток готовності учнів до профільного вибору.

Література

1. Климов Е. А. Шлях до професії / Е. А. Климов. – Л., 1974. – 190 с.
2. Кон І. С. Психологія ранньої юності / І. С. Кон. – М. : Освіта, 1989. – 335 с.
3. Костюк Г. С. Роль професійного самовизначення в формуванні особистості / Г. С. Костюк // Проф. орієнтація учнів / упор. З. С. Нечипорук. – К., 1971. – С. 17–26
4. Крягжде С. П. Психологія формування професійних інтересів / С. П. Крягжде. – Вільнюс, 1981. – 195 с.
5. Психологія професійної підготовки. – СПб., 1993. – 324 с.
6. Ярошенко В. В. Школа і професійне самовизначення учнів / В. В. Ярошенко. – К., 1983. – 112 с.

С. В. Коновець,
м. Київ

ЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ЕСТЕТИЧНОГО ТА ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

У статті проаналізовано значення особистісного підходу до естетичного та етичного виховання студентів, майбутніх педагогів; виявлено особистісні якості, котрі мають бути притаманні студенту-майбутньому вчителю.

Ключові слова: особистісний підхід, естетичне та етичне виховання, цілісна гармонійна особистість, студент-майбутній педагог.

За сучасних умов особливого значення у процесі естетичного та етичного виховання студентів набуває особистісний підхід, який допомагає повніше виявити якості цілісної гармонійної особистості, котрі неодмінно мають бути притаманні майбутньому педагогу.

Проблема естетичного та етичного виховання індивіда, який свідомо прагне до особистісної самореалізації, набуває усе більшої ваги для дослідників різних наукових галузей. На основі аналізу наукових досліджень багатьох учених: філософів, психологів, педагогів (Г. Айзенк, М. Бердяєв, І. Бех, В. Біблер, Д. Богоявленська, А. Брушлинський, Л. Виготський, С. Гончаренко, А. Грецов, А. Дистервег, І. Зязюн, Р. Кеттел, О. Леонтєв, М. Лещенко, В. Лоунфельд, А. Маслоу, В. Моляко, А. Петровський, Я. Пономарьов, К. Роджерс, О. Рудницька, Ж. Ж. Руссо, Г. Уоллес, Е. Фромм) стає ймовірним те, що конче необхідним є використання особистісного підходу до естетичного та етичного виховання сьогочасних студентів.

Визначну роль означеного підходу підкреслює відомий учений-психолог І. Бех, вважаючи, що його використання у педагогічних впливах на особистість знімає конфлікти між різними актуалізованими потягами особистості та обмеженнями, які накладаються на них умовами соціального порядку, а також вимогами міжособистісних стосунків і здорової соціальної інтеграції. Науковець також зазначає, що для успішного перебігу цих процесів необхідно їх гармонізувати шляхом узгодження та перетворення на особистісно важливі цінності людини, на засадах яких власне формується цілісна гармонійна особистість [1].

Відомо, що особистісний підхід ґрунтується на положеннях гуманістичної теорії, розробленої дослідниками різних історичних періодів та наукових